

O VIZITAȚIE CANONICĂ A EPISCOPULUI GRIGORE MAIOR DIN ANUL 1774

Marea ofensivă misionară a episcopului Grigore Maior dintre anii 1773-1777¹ a integrat, ca etapă semnificativă, și vizitația întreprinsă în anul 1774 în comitatele Turda, Cluj și Dăbâca. Deși protocolul acestei vizitații nu s-a păstrat, ea ne este cunoscută din raportul adresat de episcop Congregației de Propaganda Fide prezentat relativ sumar de Zenovie Pâclișanu după o copie efectuată de Ștefan Pascu² și al cărui concept se află astăzi la Arhivele din Alba Iulia³. Raportul descrie cea de-a doua parte a vizitației canonice⁴, începute la 14 februarie 1774 în protopopiatul Gurghiului și continuate, până la sfârșitul lunii mai, în comitatele Cluj, Dăbâca și Turda. Argumentele pentru datarea vizitației în 1774 (anul realizării acesteia nu este menționat în conceptul raportului) și pentru momentul probabil al încheierii ei sunt următoarele: scrisoarea adresată de episcop Guberniului la 9 iunie, în care amintea recent încheiata vizitație în comitatul Cluj⁵ și instrucțiunea gubernială din 15 iulie același an, care confirmă faptul că Grigore Maior informase autoritățile Principatului despre vizitația canonică efectuată⁶. Prin această din urmă instrucțiune Guberniul îi făcea cunoscute ierarhului român dispozițiile privitoare la modul de efectuare a vizitațiilor canonice: necesitatea informării prealabile a autorităților (Tablele comitatense sau magistrații locali) pentru a putea fi desemnați cei doi comisari care trebuiau să-l însoțească pe episcop în cursul vizitației și obligativitatea transmiterii ulterioare aceluiași autorități a protocolului vizitației în care să fie consemnate numele persoanelor convertite și toate problemele întâlnite pe parcurs. Am considerat oportună publicarea integrală a acestui raport pentru că el relevă adevărata dimensiune a acțiunii misionare întreprinse de Grigore Maior în primăvara anului 1774, comparabilă doar cu acțiunea similară din vara anului 1776, când episcopul a vizitat comitatele Solnocul de Mijloc, Crasna și Dăbâca⁷.

¹ Principalele contribuții istorografice la această temă sunt: Zenovie Pâclișanu, *Istoria Bisericii Române Unite* (partea II-a, 1752-1783), în *Perspective*, an XIV-XVI, nr. 53-60, iulie 1991-iunie 1993, p. 136-137, 142-147; Greta-Monica Miron, *O vizitație canonică în comitatul Clujului sub episcopul Grigorie Maior*, în vol. *Studii istorice. Omagiu profesorului Camil Mureșanu la împlinirea vârstei de 70 de ani*, Cluj-Napoca, 1998, p. 183-196.

² Z. Pâclișanu, *op. cit.*, p. 136-137. Originalul se păstrează în arhiva Congregației de Propaganda Fide (cf. Idem, *Istoria Bisericii Române Unite* (partea I-a, 1697-1751), ediția a II-a, în *Perspective*, an XVII, nr. 65-68, iulie-1994-iunie 1995, p. 4).

³ Arhivele Naționale, Direcția Județeană Alba (ANDJA), fond Mitropolia Greco-Catolică Română de Alba Iulia și Făgăraș, Blaj, Arhiva Generală – Acte inventariate, dosar nr. 6/1800, f. 1r-2v.

⁴ Pentru prima parte a vizitației lipsesc mențiunile documentare.

⁵ Apud Z. Pâclișanu, *Istoria Bisericii ...*, partea II-a, p. 137.

⁶ ANDJA, fond. cit., dosar nr. 21/1774, f. 1r-v. Sunt menționate aici petițiile a două comunități din comitatul Turda, Cheța și Grind, care contestau aderența majoritară la greco-catolicism susținută în raportul episcopului (f. 1v).

⁷ Z. Pâclișanu, *op. cit.*, p. 142-143.

Vizitația canonică din acest an a reprezentat primul contact al episcopului cu realitatea confesională din părțile vestice ale diecezei, un teritoriu de misiune pe care conscripția din 1760-1762 îl înfățișează ca pe o zonă preponderent ortodoxă, fragmentată rareori de parohii majoritar greco-catolice sau cu un procent semnificativ de greco-catolici⁸. Început în protopopiatul Gurghiu (unde a vizitat 3 parohii, probabil în continuarea primei părți a vizitației), itinerariul acestei vizitații a cuprins în continuare comitatul Cluj (cu cel mai mare număr de parohii vizitate, 23; o altă parohie vizitată tot acum aparținea comitatului Turda) și comitatul Dăbâca (cu 18 parohii), iar pe drumul de întoarcere din nou comitatul Cluj (cu 9 parohii) și comitatul Turda (cu 16 parohii). Conform unei mențiuni din finalul raportului, nu au mai fost consemnate parohiile care și-au exprimat, prin reprezentanți, dorința de a adopta unirea, fără ca episcopul să le mai viziteze⁹. Din totalul de 70 de parohii consemnate, 45 au fost convertite la confesiunea greco-catolică, în 8 parohii s-au realizat convertiri parțiale, iar 11 au confirmat aderența la greco-catolicism; doar în 6 parohii¹⁰ acțiunea misionară a episcopului nu a avut succes. În scrisoarea adresată Congregației la 7 iunie 1774 Grigore Maior afirma că a convertit peste 300 de sate¹¹, referindu-se, foarte probabil, la bilanțul general al eforturilor sale misionare, depuse în ultima parte a anului 1773 și în anul 1774, putând fi luate în calcul aici și parohiile neconsemnate în acest raport, ca și certul grad de relativitate al cifrei comunicate Congregației.

Convertirile sunt descrise prin formule de tipul: “cuncti una cum Popa suo”, “cuncti cum maximo circumjacentium exemplo”, “quam durus antea in Schismate fuerit, quamque cum nostro adventu facilem se se ad fidei unitatem una cum Popis suis exhibuerint”, “una cum Popis suis ad avitam fidem catholicam reversus est”, “lubentes audierunt et amplexi sunt”, “factum est exemplum cunctis imitandum ... cuncti una cum Popis suis ad nos fideique unitatem rediissent”, “una cum Popis suis mire conversus est”, “una cum Popis suis laeti fidei unitatem amplexi sunt”, “una cum Popis suis ex integro conversi sunt”, “magno vicinorum exemplo in unum coaluerunt”, “una cum Popis et Ecclesiis ambabus invicem se se univerunt”, “una cum Popis suis compositi sunt”, “unum sunt”, “redierunt ad pacem Ecclesiae” ș. a. Mențiuni speciale se fac în cazul parohiei Fărăgău, al cărei protopop, Petru Vida, s-a convertit împreună cu cele 20 de sate supuse jurisdicției sale¹², sau al parohiei Băla, unde au trecut la unire, conform afirmațiilor episcopului, 70-80 de familii, față de 7-8 rămase “schimatice”¹³. În Hărăstăș (azi Călărăși) toți locuitorii îl întâmplină pe Grigore Maior la marginea satului, invitându-l să-i viziteze pentru a le confirma convertirea la noua confesiune¹⁴, iar în Cătina sătenii își exprimă în mod convingător dorința arzătoare de a se reîntoarce la

⁸ Cf. Virgil Ciobanu, *Statistica românilor ardeleni din anii 1760-1762*, în *Anuarul Institutului de Istorie Națională*, III, 1924-1925, p. 630-635, 639-648.

⁹ ANDJA, fond cit., dosar nr. 6/1800, f. 2v.

¹⁰ Chibulcut – azi Fântânița, Frata, Berchieș și Miheș, din comitatul Cluj; Pogăceaua și Grind din comitatul Turda.

¹¹ Apud Z. Păclișanu, *op. cit.*, p. 137.

¹² ANDJA, fond cit., dosar nr. 6/1800, f. 1r și *Calendarium maius titolare ... in usum Magni Principatus Transylvaniae eidemque Annexarum Partium ... omnium honorum adque characterum tituli comprehenduntur*, Cibinii, MDCCLXXXVII, fără paginație.

¹³ ANDJA, fond cit., dos. cit., f. 1v.

¹⁴ *Ibidem*, f. 1r.

Biserica greco-catolică după 14 ani în care fuseseră lipsiți de asistența spirituală a acesteia¹⁵. În Orosfaia (posibil și în Comlod) credincioșii îl roagă pe episcop să-i absolve de jurământul la care i-au obligat funcționarii locali în vremea tulburărilor (din timpul lui Sofronie) că vor rămâne în “schismă”¹⁶. În fine, în Cheța s-au convertit doar locuitorii, fără preoți¹⁷.

Alte convertiri sunt doar parțiale. Astfel, în Archiud s-a unit o mare parte a sătenilor, dar și ceilalți s-au arătat deschiși față de o asemenea opțiune, în cazul în care nu vor primi un alt episcop (ortodox) până la Paști¹⁸. O atitudine binevoitoare față de unire au avut și alte 3 comunități (Frata, Berchieș și Miheș), în care episcopul nu a putut face convertiri, ele sollicitându-i însă un răgaz până la liniștirea tulburărilor¹⁹. În Chiced (azi Aluniș) rămăsese ortodoxă doar o parte a locuitorilor, care s-a unit acum²⁰. La fel, în Lechința de Mureș, mulți noi convertiți s-au adăugat comunității greco-catolice deja existente²¹. Dincolo de imaginea pozitivă, nu sunt oferite însă explicații pentru caracterul parțial al acestor convertiri.

Modul de implicare a autorităților în sprijinul acțiunii misionare a episcopului este destul de slab reflectat. Doar în cazul târgului Sic sunt amintite rapoartele trimise Guberniului de Tabla Continuă a comitatului Dăbâca, în care se comunicau acestuia convertirile realizate aici de Grigore Maior, Guberniul recomandând la rândul său, prin intermediul autorităților comitatense, să se persevereze pe această cale²². Guberniul mai este menționat în câteva rânduri doar în problema atribuirii bisericilor pentru nou-constituitele comunități greco-catolice, ca în cazul parohiilor Silivașu de Câmpie, Șopteriu, Șăulia, Tăureni și Cooc (azi Pădureni)²³.

Nobilimea locală sprijină și ea, uneori, acțiunile episcopului. Astfel, contele Adam Vass a contribuit la alungarea “impostorului” Vasile Sălcudean din Feldioara și, ulterior, din Cesariu²⁴, iar în Băița nobilul local, baronul Korda, a sprijinit tentativa de convertire a sătenilor²⁵. În alte cazuri însă, atitudinea este total diferită. În Chibulcut provizorul domenal (de confesiune ariană) i-a îndemnat pe locuitori să respingă încercarea de convertire, aceștia depunând o mărturisire publică de persistență în “schismă”²⁶. O atitudine asemănătoare a avut, în Pogăceaua, provizorul contelui Ludovic Bethlen, Samuel Szentgyörgyi, care a anihilat tentativa misionară inițial promițătoare a episcopului²⁷; caracterizarea sa negativă și reproducerea îndemnurilor violente adresate

¹⁵ *Ibidem*, f. 2r.

¹⁶ *Ibidem*, f. 1r.

¹⁷ *Ibidem*, f. 2v; vezi și petiția acestei comunități, citată în nota 6, care înfățișează o realitate sensibil diferită.

¹⁸ *Ibidem*, f. 1r. Sofronie Chirilovici fusese numit episcop de Buda chiar în acest an (1774), iar următorul episcop ortodox va fi numit abia în 1783, de către Iosif II, în persoana lui Ghedeon Nichitici. Șematismul diecezan din 1835 menționează această parohie ca unită (“parochia antiqua”).

¹⁹ *Ibidem*, f. 2r. Șematismul diecezan din 1835 menționează ca unite doar parohiile Miheș (“antiqua”) și Frata – aceasta abia din anul 1824.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ *Ibidem*, f. 2v.

²² *Ibidem*, f. 2r.

²³ *Ibidem*, f. 1v, 2r-v.

²⁴ *Ibidem*, f. 2r.

²⁵ *Ibidem*, f. 1r.

²⁶ *Ibidem*, f. 2r.

²⁷ *Ibidem*, f. 2v.

sătenilor de respingere a convertirii mărturisesc indignarea lui Grigore Maior în fața unei atari opoziții.

Rezistența la convertire este explicată, în acest raport, prin doi factori. Primul este, așa cum am văzut din cele două cazuri anterioare, atitudinea nobilimii locale. Mult mai prezent este însă cel de-al doilea, constând în acțiunile întreprinse concomitent cu episcopul de preoți sau misionari ortodocși. Am amintit mai sus cazul lui Vasile Sălcudean, care a activat în Feldioara și a determinat, prin purtarea sa, reîntoarcerea întregii comunități la confesiunea greco-catolică; ulterior el a fost alungat și din Cesariu, contele Adam Vass solicitându-i episcopului Grigore Maior numirea unui preot greco-catolic în această localitate²⁸. În Cistelec (azi Vișinelu) sătenii înșiși l-au alungat pe preotul ortodox²⁹, iar în Oenița intervenția mai multor preoți ortodocși nu a reușit să împiedice reconvertirea comunității la vechea confesiune³⁰. În Geaca însă, preotul “schismatic”, care și după săvârșirea “apostaziei” continua să rezideze pe proprietatea bisericii, nu a putut fi înlăturat, el determinând astfel realizarea doar a unei convertirii parțiale a locuitorilor la confesiunea unită³¹. Alte cazuri de convertiri parțiale s-au datorat unor situații similare. În Băla preotul ortodox se menține, având alături 7-8 credincioși (rude ale sale conform raportului), în ciuda “oribilelor ilegalități” săvârșite, mai ales în privința administrării sacramentelor, el fiind susținut de protopopol ortodox din Idicel³². Mai complicată este situația din Silivașu de Câmpie. Aici funcționau doi preoți, dintre care unul s-a convertit, iar celălalt, venit din Țara Românească, deși fusese afurisit și încredințat autorității seculare de episcopul ortodox Sofronie Chirilovici (pentru că nu avea singhelie de la nici un episcop), continua să agite spiritele între credincioși; o consecință a acțiunilor sale a fost și ocuparea cu forța a bisericii de către 10 “corifei” neuniți³³. În ambele cazuri este invocată necesitatea intervenției Guberniului împotriva acestor agitatori, mai ales a celui din urmă, ale cărui acțiuni repetate conduseseră la o situație extrem de încordată; în plus, biserica din Silivașu de Câmpie trebuia atribuită greco-catolicilor, ei constituind majoritatea absolută a credincioșilor. Tulburări asemănătoare sunt menționate și în Grind, produse de un preot “schismatic” vagabond, care nu avea nici el singhelie; tentativa sa a avut însă mai puțin succes, preotul unit reușind să păstreze majoritatea credincioșilor și posesia asupra bisericii³⁴.

Există și parohii care perseverează în unire, deși în număr mult mai mic. Ele primesc confirmarea episcopului, uneori fiind menționat și jurământul de credință depus cu acest prilej, ca în cazul parohiei Comlod³⁵. În general însă, consemnările se mărginesc la sublinierea perseverenței în credință a respectivelor parohii, prin formule precum: “ab antiquo optime compositos”, “cuncti cum Ecclesia perseverant”, “ad ultimam animam fideles Deo Ecclesiaeque”, “nullo excepto in pace et unitate perseverant”, “pax perennis fratrumque concordia viget”, “firmiter in Unione perseverantem”, “[S]acrae] Unioni

²⁸ *Ibidem*, f. 2r.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ *Ibidem*, f. 1r.

³¹ *Ibidem*, f. 2r.

³² *Ibidem*, f. 1v.

³³ *Ibidem*.

³⁴ *Ibidem*, f. 2v.

³⁵ *Ibidem*, f. 1r.

constanter adhaerent”. În cazul parohiilor Uilac (azi Delureni) și Fiscut, această constanță este apreciată ca rezultând din buna păstorire a parohului local³⁶.

Acceptarea unirii avea ca motivație, uneori, lipsa bisericii pentru credincioșii ortodocși. În asemenea cazuri convertirea era însoțită de intrarea în posesia bisericii, mutarea din hambarul în care se efectuase până atunci serviciul divin, împreună cu mobilierul (dacă acesta exista) și obiectele de cult, săvârșindu-se prin procesiune solemnă, ca la Sânmărtinu de Câmpie³⁷, la Sânger și la Căpușu de Câmpie³⁸. Existența anterioară a unui asemenea loc de desfășurare a cultului este menționată și pentru parohiile Giulatelec (azi Coasta) și Urca³⁹. În Șăulia fusese construită o nouă biserică, destinată în mod special comunității unite, care i se și acordă acesteia după ce cea mai mare parte a credincioșilor se convertește⁴⁰. Lipsa bisericii este consemnată pentru parohia Tonciu (aici lipsind și preotul)⁴¹. Alte mențiuni se referă la situația porțiunii canonice, ocupată de preotul ortodox (ca în Geaca⁴²), sau de nobilii posesori, după renunțarea la unire (ca în Șopteriu⁴³, Copru⁴⁴, probabil în Orosfaia și, posibil, în Comlod⁴⁵).

În încheiere, observăm că, și în condițiile lipsei protocolului acestei vizitații, imaginea oferită de raportul analizat cu privire la acțiunea misionară întreprinsă de episcopul Grigore Maior în anul 1774, este destul de complexă (desigur, absența consemnărilor referitoare la înzestrarea bisericilor și la dotația parohiilor se explică prin caracterul actului), oricum mai completă decât o poate oferi descrierea sumară realizată de Zenovie Pâclișanu.

DANIEL DUMITRAN

UNE VISITE CANONIQUE DE L'ÉVÊQUE GRÉGOIRE MAIOR DE L'ANNÉE 1774

(RÉSUMÉ)

Cette étude désire de mettre en circulation un rapport de l'évêque Grégoire Maior adressé à la Congrégation de Propaganda Fide (publié en anexe), concernant à la visite canonique qui a été entreprise dans l'intervalle février – mai 1774 dans les comtés de Turda, Cluj et Dăbâca. Les informations offertes se réfèrent au nombre des paroisses converties, à la modalité de la conversion, à l'implication des autorités de la Principauté, à l'attitude de la noblesse locale et à la présence des prêtres et des missionnaires orthodoxes – les deux facteurs qui ont déterminé dans quelques circonstances la manifestation du phénomène de la résistance à la conversion. De plus, ce rapport contient des détails concernant les motivations de la conversions et présente une perspective complexe et très intéressante sur l'action missionnaire de cette année, complétant l'image antérieure sur les préoccupations de l'évêque Grégoire Maior dans ce domaine.

³⁶ *Ibidem*, f. 1v-2r.

³⁷ *Ibidem*, f. 1r-v.

³⁸ *Ibidem*, f. 2v.

³⁹ *Ibidem*, f. 2r-v.

⁴⁰ *Ibidem*.

⁴¹ *Ibidem*, f. 1r.

⁴² *Ibidem*, f. 2r.

⁴³ *Ibidem*, f. 1v.

⁴⁴ *Ibidem*, f. 2r.

⁴⁵ *Ibidem*, f. 1r.

ANEXA

/f. 1r/ Continuatio Visitationis a 14^a Febr[uar]ii a[nno] c[urrenti] e Districtu Görgényiensi ad Tran[silva]niam campestrum. *Abafaja* hos quemadmodum ab antiquo optime compositos invenimus, ita etiam porro confirmatos in Domino reliquimus; pariter *Szász Régen* uno alterove graecanica fide mercante excepto (: uti similibus in locis plerumque fieri observavimus :) cuncti cum Ecclesia perseverant. *Berecztelke* ubi cuncti una cum Popa suo, ut sequenti die Divina ipsis faceremus supplices rogarunt, quemadmodum eorum petito detulimus, et ad optatam pacem et unitatem cunctos reduximus. Pago *Toncs* qvi et fide et Eccle[si]a et Sacerdote adusque destituebatur, de cunctis necessitatibus providimus, et rite compositos reliquimus. *Kozmatelke* hic cuncti cum maximo circumjacentium exemplo Unionem Sacram prae Schismate delegerunt prout et *Farago* totus antea Schismaticus una cum Protopopa Petre ibidem commorante tanto cum desiderio, et gaudio fidei Unitatem amplexi sunt, ut nos ex tertio Pago nempe *Kozmatelke* ad se consolandos et componendos retraxerint: conversi sunt cum dicto Protopopa Pagi viginti* quibus et antea Ipse archipopabat. *Harasztos* antea Schismatici ad ultimos territorij sui terminos cum prolibus una nobis obviam venerunt, atque inter jubila ad se duxerunt, quos quantum pro viribus potuimus amplius in Sancto suo proposito confirmavimus. *Szász Banicza* hic Locus qvam durus antea in Schismate fuerit, qvamque cum nostro adventu facilem se se ad fidei Unitatem una cum Popis suis exhibuerint, Ipse Baró Loci D[omi]nus Korda, qui eorum compositioni intererat, edixerit; hinc transiimus ad Pagum *Szász Okna*, qui una cum Popis suis ad avitam fidem Catholicam reversus est; subintrarunt postea eo varij errabundi Schismatici Popae volentes eos turbare, sed infecti recesserunt. *Szász Erked* hic pariter potior pars ad sanitatem rediit, sed et caeterorum paucorum nonnihilo titubantium conversionem speramus, prout ex ore ipsorum intelleximus coram dicentium: si alter Episcopus usque ad Pascha non venerit nos quoque tibi D[omi]ne Ep[isco]pe, et tuis nosmet adjungemus, imo quaeremus te in Sede. *Sztupiny seu Sollymos* et *Barátfalva* uno die uno aditu salvificam fidem amplexi sunt. *Komlod* sermonem de pace et unitate quemadmodum et *Oroszfaja* lubentes audierunt et amplexi sunt. Supplicabant ipsi utrobique pro fundo Parochiali quo destituuntur, unde Taxam pro mansionem Parochi praestare coguntur, mirum erat audire viros et mulieres per plateas in medio luto clamare, ac orare qvatenus a juramento temporibus turbulentis per Cancellistas exorto ut in Schismate manerent, absolveremus et absolvimus, itaque compositi quietique remanserunt. *Nagy Nyulas* ad ultimam animam fideles Deo Ecclesiaeque Suae semet exhibuere, uti et Pagus *Királyfalva* nullo excepto in pace et unitate perseverant. *Szent Márton* hic Loci factum est exemplum cunctis imitandum; qvippe ubi cuncti una cum Popis suis ad nos fideique unitatem rediissent, **/f. 1v/** proprio motu adiere horreum, in quo cultum exercebant, inde collectis Imaginibus, cruce, turibulo, et asseribus, solemnem ad Ecclesiam aduxere Processionem, taliterque mire se invicem et cum Ecclesia conjunxerunt; in Pago *Bela* antea Schismatico tanta conversio facta est, ut ex septuaginta aut octoginta Patribus familias vix septem aut octo homines Schismatici supermanserunt, sed et hi Popae Schismatico aut sanguine aut alia cognatione juncti, Popa vero Schismaticus propter suas

* Inițial în text *duodecim*.

horribiles illegalitates, praesertim vero quia Sacramentum Ordinis, quod iterari non potest, iterato suscepit, metuit ne si ad Unionem veniret, omni functione suspendatur, et ideo omni qua potest via putidissimis scilicet, quibus deditus est, commentis, mendaciis, et calumniis Populum una cum Archipopa Idets: Patakiensi qva qva versus dementare adhucdum connituntur. Hos Seductores Reg[ium] Gubernium libere et impune grassari ultro cum evidenti iterato subvertendi periculo ne pateretur, requisivimus. *Kis Nyulas* hic pax perennis fratrumque concordia viget. *Orményes* Pagus utcunque grandis sed in Schismate induratus, mira Unionis Suavitate repletus est cum maxima vicinorum aedificatione. *M[ező] Szilvás* hic pariter cuncti fere una cum Popis in unum coaluerant cum nostro eo adventu, post modum vero decem circiter Coriphaei a Sacerdote Clavim Eccle[si]ae repetierunt, qva denegata podium Eccle[si]ae Sacrilegae perfringere atque Latronum more Ecclesiam intrare praesumpserunt illi decem homines, caeteris reclamantibus et contradicentibus, ne id facerent, ipsi enim quemadmodum a facto, ita a poena, siqva ipsos maneret, procul sint, et protestati sunt. Sunt hic duo Schismatici Sacerdotes unus qui se univerat, alter ex Valachia transfuga, qui per Ep[iscopum] Soffronium afforizatus in vincula collo tenus coniectus erat, et Saeculari potestati in specie D[omi]no V[ice] Jud[ic]ium Petro Endes exercendus commissus, utpote nullam ab ullo Ep[iscoporum] fungendi facultatem habens; Is praesertim dementat Populum, unde de Regiis etiam ordinationibus coerceri omnino deberet, quemadmodum et alter tanquam apostata. Coeterum cum non modo quarta Unitorum pars illic comperiat, sed omnes ferme, decem duntaxat exceptis, Unionem Sacram profiteantur, ut de Ecclesiae transpositione Unitis fienda Reg[ium] Gubernium disponere dignaretur, requisivimus. Pagus *Septér* ex integro compositus est, nihilque aliud Eccl[esi]ae huic deesse perscripsimus R[egio] Gubernio qvam ut Idem D[omi]no Blási ejati Possessori intimari facere dignaretur, qvatenus fundos occupatos, Sylvamque, qvam penitus eradicavit (: nam reliqui Compossessores nihil horum nec tangere, nec sapere voluerunt :) Ecclesiae restituat et rebonificet. *Ujlak* Pagus in omnibus tentationibus /f. 2r/ Schismaticis perstitit illaesus veluti aurum in igne, vigilantia praesertim, boni Pastoris. *Kőbőlkut* hic Unicus Judicis nempe D[omi]nalis Provisoris Ariani instructionem secutus, nobis Sermonem publice facientibus interlocutus dicebat (: quod nunquam antea nec postea a Valacho homine audivimus :) se Schismaticum esse et deinceps nominari. *Ketsed* pars antea jam conversa erat, pars vero cum n[ost]ro adventu conversi ad Unionem. *Szent Mihalytelke* in Schismatis tenebris ad nostrum usque adventum jacebat, sed et hic Divina gratia totus qvantis una cum Popis suis mire conversus est. *Budatelke* ex integro Unionem fovet, quemadmodum *Buza* Pagus respective amplissimus totus antea Schismati deditus maximo omnium spectantium et audientium exemplo una cum Popis suis laeti fidei Unitatem amplexi sunt. Non secus *Földvár* Pagus antea perinde Schismaticus, sed illegalitates et enormia facinora cujusdam Impostoris Vaszilie Szelkugyán pertaesi, eliminato dicto Impostore publiceque abjurato Schismate redierunt ex integro una cum Popa suo. *Katana* pariter Pagus vastissimus qvi annos 14. omni spirituali refrigerio se se destitutos fuisse multis verbis lamentabantur, tandem ad Ecclesiam mirifice redierunt. *Gyeke* Isti grato animo nos acceptarunt, sermonem audierunt et Divinis interfuerunt; ad totalem tamen horum compositionem necesse est ejatem Popam Schismaticum Summum Impostorem de Loco isto tolli, praesertim cum in fundo Ecclesiastico resideat, et ab Unione apostataverit. *Feketelak* uti et *Sz[ent] Gothard* una cum Popis suis ex integro

conversi sunt. *Császári* hinc praedictum Impostorem Vaszilie Szelkugyán ob pares nequitas concurrente ad opus ipso cumprimis Ill[ustrissi]mo D[omi]no Loci Comite Adamo Vass perinde ac ex Földvár exterminarunt, et a nobis sibi Sacerdotem dari rogaverunt. *V[asas] Szent Ivány* totum firmiter in Unionem perseverantem reperimus. Oppidum *Szék* hic quot qvantaque difficultates et tentationes subortae fuerint, sed qvam sancte postmodum pacatae atque repente cum omnium exemplari conversione sopitae sint relationes suas R[egio] Gubernio Continua Tabula Dobocensis jam fecit quod perseverantiam medio D[omini] D[omini] Off[icial]ium Co[m]it[at]ensium porro R[egio] Gubernio commendavi. *Gyulatelke* pariter ex integro una cum Popa suo conversi sunt, horreo procul deserto, quemadmodum *Marokháza* et *Palatka* cuncti cum maximo omnium confluxu et seqventes Pagi *Omboz*, *Száva*, *Szentegyed* consecuti sunt. *Szászujfalu* S[acrae] Unioni constanter adhaerent. *Fellak* magno vicinorum exemplo in unum coaluerunt, uti et *Mathej* Unionem delegerunt. *Fiszkut* boni Pastoris Loci Archidiaconi ductu constanter obedientes Deo perseverarunt. *Kopor* nilque aliud quaesti, qvam qvod fundos Eccle[si]ae D[omi]ni Terrestres sibi occupassent. *Szombattelke* hic quoque aequae compositi sunt, sicut et *Kesző* et *Csetelke* in unum coaluerunt, uno Popa desperatissimo in Schismate remanente perque ipsos pagenses procul abinde extruso. In *Frata* bene dispositos ad Unionem invenimus, non nihil tamen ob vanos rumores ad breve tempus inducias a Nobis sibi dari debuisse petebant; sic et *Berkenyes* sic *Méhes* e contra vero *Velkér* una cum Popis et Ecclesiis ambabus invicem se se univerunt. *M[ező] Sálly* hic potior pars ad fidei Unitatem conversi sunt, qui neo-erectam Ecclesiam tum ex ratione numeri, tum etiam quod Patronus Presbyter Unitus Borgoiensis ea conditione ligna pro ista Ecclesia comparaverit, et contulerit, ut Ecclesia illa penes Unitos /f. 2v/ non vero Schismaticos maneat, merito sui Juris fecerunt, quos in pacifico Ecclesiae usu manutenendos R[egio] Gubernio comendavi. *Záh* ex integro conversi sunt, sed *Tóhat* et *Kok* patitaeri ex parte conversi sunt, unde et hos juxta I[n]clytae Cont[inae] T[ab]u[lae] Co[m]it[at]us Thordensis Sententiam in Ecclesiarum usu pacifico sustinendos intime commendavi. *Órkény* etiam omnes ferme Unitatem amplexi sunt dissipato horreo, verum Pagus *Szengyel* ex integro omnino cum suo Popa rediit, hic pariter ex horreo cum supellectili ibidem habita Processionem ad Ecclesiam duxerunt ad instar Israelitarum jubilem agentes et canentes; *Gerebenyes* pariter cum Popa suo conversus est, uti et Pagus *Pogátsa* mira facilitate et consensu spontaneo nos audierunt, cunctaque documenta susceperunt, verum ubi rem plane feliciter terminaremus, supervenit inimicus publicae pacis turbator Samuel Szentgyörgyi Comitum Ludovici Bethlen Provisor in *M[ező] Madaras* qui Populum qva signis, qva verbis a pace et unione avocare caepit, publice dicendo: quid vos auscultatis hic, ego sum D[omi]nus Terrestris, ego hic mando, vos nescitis quid facitis, abite vestras vias, unde ni publice abactus fuisset, Populum procul dubio pervertisset, imo in caput nostrum jam jam invertisset, insperato casui praesentes fuerunt Tit[ula]t[i] D[omi]ni D[omi]ni Ludovicus Alsó, Franciscus Kovács de *M[ező] Bánd*, Plebanus Samsodiensis, alique plures ab initio usque finem. *Rúts* uti et *Sámsond* una cum Popis suis compositi sunt, sed et *Kapus* conversi sunt omnes, supellectilem ex horreo in Eccle[si]am suapte comportantes. *M[áros] Lekencze* S[acrae] Unioni adhaerent firmiter cum multorum neo-conversorum accessione, quemadmodum et *Dátos* unum sunt; *Dése* perinde redierunt ad pacem Ecclesiae uti et *Kecze* accessit sine Popis tamen mali furfuris hominibus, tandem in *Gerend* reperimus vagabundum quemdam

Schismaticum Popam, qui nulla ab ullo Episcoporum habita fungendi ibidem facultate homines a veris et legitimis suis Pastoribus avocare atque Seditiones in Populo subinde excitare praesumebat, hoc ubi Populus apertius intellexisset majori ex parte ab eo recesserunt et Seniori Unito Presbytero adhaeserunt, quos pariter in usu Ecclesiae pacifico conservandos commendavi. Plura Loca collateralia quae nos per tempus adire nequivimus ad nos accesserunt et compositi sunt, quos alia occasione specificare haud intermittam.*

* Mulțumim dlui Ioan Mircea pentru sprijinul acordat la citirea corectă a textului.